

הוספה
מיוחדת

עמ' כג

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תריג
ערש"ק פרשת נח ה'תשע"ח

נו"ן הפוך לשם מה?

גילוים מ"ארובות השמים"

מהות איסור עבודה זרה

אמתלאות היצר - 'אמת-לא'

אור
החסידות

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שנחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תריג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה..... מקרא אני דורש

"נו"ן הפוכה" – לשם מה?

מתי שב תרח בתשובה? / החילוק בין אות ן לאותיות ך ם ף ץ / מדוע האריכו ימים בשעה שהי' "חרון אף של מקום בעולם"? / ביאור בדברי רש"י אודות החרון אף של מקום שהי' בעולם עד תקופת אברם

(עי' לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 63 ואילך)

ח..... פנינים עיונים וביאורים קצרים

צדקתו ש"ל נח / משך זמן עשיית התיבה

ט..... יינה של תורה

גילויים מ"ארוכות שמים" ומ"מעיינות תהום"

חכמות הטבע נבראו בכדי לנצלן לעבודתו ית' / סיוע להתבוננות ד"עין רואה ואוזן שומעת" / הגילויים של חכמת הטבע – הכנה לגילוי אחדותו ית' לעתיד לבוא

(עי' לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 42 ואילך)

יג..... פנינים דרוש ואגדה

ל'בוא אל ה"תיבה" – ולצאת ממנה / הוראה כפול

יד..... חידושי סוגיות

מהות איסור ע"ז – הכרה שכלית או אמונה

יבאר אריכות תיאור הרמב"ם בסדר השתלשלות ע"ז וכפירה בימים הקדמונים, ויסיק דבזה השמיענו להלכתא יסודות נחוצים בהבנת מהות חובת הגברא הנדרשת מצד איסור ע"ז

(עי' לקוטי שיחות ח"כ עמ' 13 ואילך)

יח..... תורת חיים

נצחון היצר

פי יצר לב האדם רע מנעריו (נח ח, כא)

כא..... דרכי החסידות

שער פרטי לכל נשמה

כג..... הוספה - שיחות קודש

מגדל העיר - בתי כנסת ובתי מדרש

לקט דברות קודש אודות בניית "מגדל" בעבודת השי"ת – בניית בתי כנסיות ובתי מדרשות

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"נו"ן הפוכה" – לשם מה?

מתי שב תרח בתשובה? / החילוק בין אות ן לאותיות ך ף ץ / מדוע האריכו ימים בשעה שהי' "חרון אף של מקום בעולם"? / ביאור בדברי רש"י אודות החרון אף של מקום שהי' בעולם עד תקופת אברם

בסיום הסדרה: "ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה, וימת תרח בחרן" (יא, לב).
ובפירוש רש"י:

"בחרן – הנו"ן הפוכה, לומר לך עד אברם חרון אף של מקום בעולם".

וכוונתו בזה, שהנו"ן הפוכה באה לרמז, שבנוסף לפירוש הפשוט של תיבת "חרן" – שם מקום, יש בה גם משמעות של חרון-אף, ומכאן למדנו על "חרון אף של מקום בעולם".

אך צ"ע איך נכנס לכאן אברם ("עד אברם חרון אף של מקום בעולם")? הרי בפסוק זה מדובר על תרח – "וימת תרח בחרן"!

[ואכן, הרד"ק פירש כלפי תרח: "נו"ן מחרן מלופפת, ודרשו בו להודיע כי בחרון אף הא-ל מת תרח, שלא עשה תשובה"].

ב. אלא שרש"י לשיטתו:

רש"י סובר שתרח עשה תשובה זמן ממושך לפני מותו – תרח מת בהיותו בן ר"ה שנים, ולפחות שבעים שנה קודם לכן כבר עשה תשובה; שכן פירש רש"י על מה שנאמר לאברם: "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום" (לך לך טו, טו) – "אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו? ! ללמדך שעשה תרח תשובה", והיינו, שבשעת הדיבור הוא כבר עשה תשובה, והיה זה בהיות תרח בן ק"מ שנים (רש"י בא יב, מ).

ומעתה אין לפרש את ענין ה"חרון אף" ביחס לתרח עצמו בשעת מיתתו ("וימת תרח בחרן") – שהרי כבר עשה תשובה אז, ועל כרחך שהכוונה היא ל"חרון אף של מקום בעולם" ככ"ל נומודגש בזה שרש"י אינו מעתיק ב'דיבור המתחיל' את תיבת "תרח" מן הכתוב, אלא רק תיבת "בחרן" בלבד – ללמדך שאין לזה שייכות עם תרח דוקא].

אמנם מעתה נשאלת השאלה: אם אכן הכוונה ל"חרון אף" על אותו הדור בכלל, אין זה שייך לפסוק דידן המדבר על "וימת תרח בחרן" ?!

על כך מפרש רש"י – "עד אברם חרון אף של מקום בעולם":

הנו"ן ההפוכה, המדגישה את ה"חרון אף", באה כאן בתור הקדמה לפסוק הבא, שבו מתחילה פרשת לך לך: "ויאמר ה' אל אברם לך מארצך גו". והיינו, שעד לבואו של אברם היה "חרון אף של מקום", והוא בא והפסיק זאת – על ידי שהאיר את העולם באלקות, "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם" (וירא כא, לג. וראה גם רש"י לפרשתנו יא, כט. ועוד).

ג. וליתר ביאור:

הנו"ן ההפוכה (אינה משמשת רק כדי להדגיש את המילה "חרן", אלא) משמשת כאן כסימן סיום והפסקה. נו"ן זו היא אות סופית, המציינת סוף וסיום; ומבין האותיות הסופיות גופא, הרי צורתה היא קו ארוך המדגיש את החלוקה שבין שני הצדדים, בין מה שלפני הקו למה שלאחריו.

ולהוסיף, שבצורת אות זו מודגשת החלוקה באופן של הפסק גמור – שאין אפשרות לעבור מצד זה לצד אחר כלל, לא כמו האות קו"ף, על דרך משל, שבה יש נקודה פנויה באמצע (בין הרי"ש שלמעלה לקו התחתון) ואין זה הפסק גמור ומוחלט.

אך יש להעיר, שבאמת כן הוא גם באותיות נוספות שהן סופיות – ד – ה – ז – י; אלא שבהן קיים ציור נוסף על הקו, שזה מורה על כך שיש בהן עוד תוכן מלבד ענין ה"הפסק" בלבד; אמנם בנו"ן ההפוכה אין שום תוכן נוסף, וכ"כ ענינה הוא קו ארוך שמפסיק ומחלק בין שני צדדים].

ונמצא שהנו"ן ההפוכה באה להפסיק ולהחלק בין סיום פרשת נח לבין תחילת פרשת לך לך. בעמידתה בין שתי הפרשיות, היא מבטאת ואומרת: עד כאן היה חרון אף של מקום, ומכאן ואילך אין עוד חרון אף. זהו שנוקט רש"י: "עד אברם חרון אף בעולם" – הנו"ן מלמדת כי החרון אף מסתיים בסוף פרשת נח, ומאברם ואילך – שעליו מספרת פרשת לך לך – מתחילה תקופה חדשה.

ד. ועדיין צריך ביאור בלשון רש"י:

כיון שהנו"ן ההפוכה היא בתיבת "בחרן" שבפרשת נח, היה לו להדגיש את זה שה"חרון אף" נמשך עד לסיום פרשה דידן, והיה אומר "עד כאן חרון אף של מקום

בעולם" – ולמה נקט דוקא בלשון המדגישה את התחלת הפרשה הבאה, "עד אברם חרון אף כו"?

אלא:

אם היה רש"י אומר "עד כאן חרון אף של מקום", היתה המשמעות שה"חרון אף" נמשך עד לסיום הפרשה ממש, כולל מיתת תרח שעליה מסופר בפסוק האחרון – והרי דבר זה אינו נכון, כי מיתת תרח היתה שנים רבות לאחר שאברם כבר התחיל להאיר את העולם ונפסק ה"חרון אף" (כנ"ל);

ולכן מדייק רש"י "עד אברם חרון אף כו" – להדגיש את הפסק ה"חרון אף" שעל ידי אברם, שזה היה ביחס לבבליות ה"עשרה דורות" שלפניו, אף שבפועל התחיל אברם להאיר עוד לפני מותו של תרח.

ד. ועדיין חסר ביאור בכללות הענין:

לשם מה צריך להציב נר"ן הפוכה, ובכך לספר ("לומר לך") כי במשך עשרת הדורות שעד אברהם היה חרון אף בעולם – והרי זה דבר המובן מעצמו מתוך כל מה שלמדנו בתורה על הנהגתם של דורות אלו: כיון שהם חטאו, עבדו עבודה זרה וכו', מובן שהקב"ה לא היה שבע רצון כביכול מהנהגתם והיה "חרון אף" בעולם!

והביאור בזה:

בפרשתנו מפורטות שנות חייהם של האנשים שבדורות הללו, ואנו רואים שהם התברכו באריכות ימים מיוחדת, הרבה יותר מ"מאה עשרים שנה" (בראשית ו, ג). ויכול איפוא התלמיד לחשוב, כי אמנם היו להם חטאים רבים, אבל יחד עם זה הם הצטיינו במדה טובה אחרת שהביאה לכך כי הקב"ה אכן ירצה בהם ויברך אותם באריכות ימים.

וכדי שש"ס סברא זו בא הכתוב ומלמדנו – על ידי הנר"ן ההפוכה – שאינו כן, אלא "עד אברם חרון אף של מקום", והקב"ה באמת לא היה מרוצה מהנהגתם כלל; וזה שהם האריכו ימים הוא אכן דבר שאינו מובן לנו, אלא שכך עלה ברצונו של הקב"ה (ומסתבר לומר, שאף שהאריכו ימים הרי היו בחייהם ענינים של עונש ויסורים כו' (אף שלא נתפרשו בכתוב), שבזה התבטא בפועל ה"חרון אף של מקום בעולם").

[ואולי יש לבאר (בדרך הפשט), שמוכן הדבר שאדם הראשון צריך להאריך ימים ביותר, בהיותו יציר כפיו של הקב"ה; וככל שהולכים הדורות ומתרחקים מאדם הראשון, נעשית חלישות וירידה כו' עד לאריכות ימים שבדורותינו אלה].

ומסיימים במזב.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

צדקתו של נח

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו

יש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו ה' צדיק, ואילו ה' דורו של אברהם לא ה' נחשב לאלום (ו, מ. רש"י)

בדעת ה'יש דורשים לגנאי צריך להבין:

מאי טעמייהו דדרשינן לגנאי ולא לשבח, ובפרט ש"אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב" (בבא בתרא כג, א. וראה פסחים ג, א), ועאכו"כ שהתורה לא תדבר בגנותו של נח?

וי"ל הטעם בזה:

כלל זה – שהתורה אינה מדברת בלשון מגונה – מתייחס רק לסיפורי התורה; משא"כ בדבר הלכה, שם משתמשת התורה בלשון הברורה ביותר הגם שהיא לשון בלתי נקיה, כי פסק הלכה צריך להיאמר בלשון הברורה ביותר שלא יהיה מקום לטעות בנוגע למעשה.

ועד"ז בנדו"ד, בהוספת התיבה "בדורותיו" – לגנאי, מתכוונת התורה לשלול טעות בנוגע להנהגה בפועל:

מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על כך שצדקתו לא היתה בשלימות (ראה בפרש"י ו, ט, ובפרשתנו ו, ז), ולכן, אם התורה היתה מסתפקת בתיאור צדקתו של נח, היה מקום לטעות וללמוד מהנהגות אלו הבלתי רצויות, ומשום הכי מוסיף הכתוב תיבת "בדורותיו", להורות לנו שהנהגות אלו בלתי רצויות הן, ואין ללמוד מהן.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 19 ואילך)

משך זמן עשיית התיבה

עשה לך תיבת עצי גפר וגו'

(ו, יד)

מאה ועשרים שנה ה' משתדל בה (לקח טוב פרשתנו בתחלתו)

צריך להבין:

מדוע נתעכב בעשייתה משך זמן רב כ"כ, ולא נודרו בקיום הציווי "עשה לך תיבת עצי גופר", ובפרט שבזה תלויה הצלתו וקיום העולם כולו? ויש לומר בפשטות:

ציווי הקב"ה ה' "עשה לך תיבת גו'", והיינו שנח בעצמו יבנה את התיבה. ואם ה' צריך לעשות הכל לבדו, מובן היטב אריכות הזמן. ואדרבה, מופלא הדבר שהספיק לבנות תיבת שלש מאות אמה אורך וכו' והכל בעצמו תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מידי.

(יעוין בלקוטי שיחות חמ"ו עמ' 34 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

גילויים מ"ארובות שמים" ומ"מעיינות תהום"

חכמות הטבע נבראו בכדי לנצלן לעבודתו ית' / סיוע להתבוננות ד"עין רואה ואוזן שומעת" / הגילויים של חכמת הטבע – הכנה לגילוי אחדותו ית' לעתיד לבוא

תחי'ת המבול שהביא ה' על הארץ, ה' מה ש"בשנת שש מאות שנה לחיי נח . . נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" (פרשתנו ז, יא). והנה, בזוהר הקדוש (ח"א קיז, א) נתבאר רמז הטמון בכתוב זה, אשר בתקופה שלפני ביאת גואל צדק ישתנו ויתחדשו כמה ענינים בעולם, בכדי להכינו אל המצב הנעלה שישרור בו בימות המשיח: **"בשנת שש מאות שנה" – קאי על "שית מאה שנים לשיתתאה", שש מאות שנה מאלף השישי לבריאת העולם, שבזמן זה תהי' השפעה עצומה בשני ענינים: א. "ארובות השמים נפתחו" – בזמן זה "יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא", שיתגלו שערי החכמה העליונה וידיעת הבורא ית"ש. ב. "נבקעו כ" מעיינות תהום רבה" – שיתגלו "מבועי דחכמתא דלתתא", ריבוי גילויים בחכמות הטבע והעולם שלמטה (ראה ס' אשמורת הבוקר (סלוניקי, תרי"ב) לזהר).**

ותכלית שני גילויים אלו שהחלו משש מאות שנה לאלף השישי, היא כדי ש"יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה" – שיהא העולם מוכן להתעלותו באלף השביעי – בימות המשיח.

ואכן, באותו הזמן שסביבות שנת ה'ת"ר רבתה מאוד התגלות סודות התורה ופנימיותה, שבאותה תקופה נפוצה מאוד ידיעת הבורא ית"ש, ונדפסו כמה וכמה מסה"ק העוסקים בפנימיות התורה בהרחבה ובביאור, והוא מה שצפה הזוהר הקדוש ש"יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא". ומאידך התחילה אז גם התפתחות מיוחדת בעניני גילויי מדע וחכמות העולם – "מבועי דחכמתא דלתתא".

ומדברי הזוהר משמע, אשר שתי התגלויות אלו הינן הכנה בכדי שיוכל העולם להתעלות באלף השביעי.

ולכאורה הדברים תמוהים ביותר: תינח מה שגילוי רזי תורה ופנימיותה מהוה הכנה להתעלות העולם באלף השביעי, שהרי בימות המשיח תימלא הארץ כולה "דעה את ה'" (ישעי' יא, ט), והכנה ראוי' לזה היא מה שבשנים הקודמות לגאולה יתגלו בהרחבה שערי החכמה העליונה. אבל מה צורך ותועלת יש בהתגלות מעיינות חכמת הטבע והעולם, ועד שהדבר מהוה הכנה אל ההתעלות שבימות המשיח?

חכמות הטבע נבראו בכדי שינצלון לעבודתו ית'

כל הבריות שבעולם, אין להן שום תכלית וענין ומציאות אלא רק לגלות עניני קדושה ואת כבוד ה' בעולם, והוא מה שאמרו חכמים "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות סוף פ"ו). והמשכת הקדושה בעולם היא על ידי עבודתם של ישראל בלימוד התורה וקיום המצוות, ולכן אמרו שכל העולם נברא "בשביל התורה ובשביל ישראל" (רש"י בראשית א, א), כי ישראל הם המגלים תכליתו של כל נברא על ידי שמנצלים אותו לעניני עבודת הבורא ית"ש.

וגם כל חכמות הטבע והמדע בכלל, שכולם נבראו אך ורק בשביל להרבות ולגלות כבוד ה' בעולם, וצריך "להשתמש בהם לעבודת ה' ולתורתו" (תניא פ"ח) [אלא שעל לימוד חכמות העולם לשם העלאתם לקדושה, הזהירו בשה"ק (ראה תניא שם ועוד) שהדבר שייך ליחידי סגולה בלבד כמו "הרמב"ם והרמב"ן וסיעתם", ומי שאינו שייך לזה ועוסק בלימוד החכמות, הרי הוא "מלביש ומטמא בחינת חכמה בינה דעת שבנפשו האלוקית", ובפרט במקומות הלימוד דחכמות אלו שמלאים בכפירה ושאר מרעין בישין – שהלימוד במקומות אלו הוא איסור חמור וסכנה ממש].

ועל דרך זה צריך לומר גם כמה שנפתחו מעיינות חכמת הטבע והמדע מ"שנת שש מאות", שתכלית גילויים אלו היא בכדי לנצלם לעבודת הבורא ית"ש.

אמנם, בזוהר משמע שגילויים אלו בחכמת העולם אינם רק לשם עוד התקדמות והוספה בעבודת בני ישראל, אלא יש בהם ענין מיוחד שהם הכנה לגאולה העתידה. ויש לבאר הדבר, כיצד יש לנצל גילויים אלו בכדי להתכונן אל הזמן דימות המשיח.

סיוע להתבוננות ד"עין רואה ואוזן שומעת"

בבוא הגאולה העתידה יתקיים היעוד (ישעי' מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר". ובפסוק זה מבואר אחד הענינים העיקריים ביותר בתקופת ימות המשיח, שאז יהי' גילוי אלוקותו ית' לעין כל, שבזמן הזה אין העין הגשמית רואה את גילוי אורו ית' אלא רק ידיעה והרגשה רוחנית, ולימות המשיח יראה האדם בראי' גשמית ומוחשית

"כי פי ה' דיבר". והיינו, שנוסף על כך ש"מלאה הארץ דעה את ה'", בעין השכל, הנה גם העין הגשמית תראה את כבודו ית', ולא העין בלבד, אלא אפילו הבשר עצמו כולו "יראה" את גילוי אורו ית' – "וראו כל בשר".

והנה, גם בזמן הזה, בשנות ההכנה לביאת משיח צדקנו, הרי צריכים להתכונן ולטעום כבר מעין ראי' נעלית זו, ראי' מוחשית וגשמית בעיני עבודת ה'. אלא שעדיין אין העין מסוגלת לראות במוחש עניני אלוקות, ולזה יש סיוע ועזר רב מענין חכמות הטבע והמדע שנתגלו בדורות האחרונים, שבעזרתם אפשר לו לאדם להבין ולצייר לעצמו במושגים הקרובים אליו עניני עבודת ה' בראי' מוחשית הרבה יותר.

ודוגמא לדבר ממה שנתגלה בדורות האחרונים האפשריות שיהא אדם מדבר במקום אחד ושומעים אותו במקומות אחרים בו ברגע ממש, על ידי ה"טלפון" ו"רדיו" וכיוצא בזה. ויתר על כן המציאו שיכול האדם לילך במקום אחד ובאותה שעה ממש רואין אותו במקום אחר, ועוקבים אחר כל מעשיו.

ועל ידי המצאות אלו יכול האדם לקבל סיוע רב בעבודת הבורא ית"ש:

דהנה, אחת ההכרות שצריך האדם לעמול להתבונן בהן ולקבען בדעתו, הוא מה ש"עין רואה ואוזן שומעת" (אבות פ"ב מ"א). ובשנים עברו הי' הדבר אפשרי רק על ידי התבוננות והעמקה בשכל במה שהשי"ת רואה מיד מה שהוא מדבר ועושה. והנחה הבאה מחמת התבוננות בשכל עיוני – הרי לפעמים אין לה השפעה מלאה על האדם, ואינה הופכת להיות להכרה קבועה ופשוטה בנפש המתבונן, אלא כדבר שכל בלבד.

אמנם, מאחר שהמציאו וגילו חידושים האמורים, הנה בנקל לו לאדם הרבה יותר עבודת התבוננות זו, שהרי רואה הוא גם בעולם הזה שיכול אדם לישב במקום פלוני ולראות ולשמוע מה שעושה זולתו במקום רחוק הרבה, ומכל שכן ש"עין" ו"אוזן" שלמעלה יכולה לראות ולשמוע כל מעשיו.

ונמצא שעבודה שהייתה בשנים קדמוניות בראיית עיון השכל וההתבוננות בלבד, הנה מאז שנבקעו "מעיינות תהום רבה" של חכמת הטבע ב"שנת שש מאות", נעשה "ראי' מוחשית" יותר בדברים אלו, וממילא הדבר משפיע יותר על הנהגת האדם וזהירותו במחשבה דיבור ומעשה, והרי הדבר מכין את בני ישראל לעת ביאת משיח צדקנו שאז יהי' "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

גילויי חכמת הטבע – הכנה לגילוי אחדותו ית' לעתיד לבוא

עד כאן נתבאר רק מה שאותם החידושים שנתגלו בדורותינו המה עזר וסיוע להכנה אל ביאת המשיח, אמנם, יש לומר יתירה מזו, שענינן ומדותן של חכמות אלו, קשור אל הגילוי שיהי' לעתיד, ועצם חידוש החכמות אלו, כבר מכין את העולם לגאולה האמתית והשלמה:

אחד היסודות העיקריים המודגשים בפנימיות התורה, הוא ענין אחדותו המוחלטת של הבורא ית"ש. שלמרות שבעולם נראים נבראים רבים לאין ספור, וישנם עולמות רבים ומלאכים ובני אדם ובעלי חיים ושאר מיני בריות, מכל מקום הנה באמת אין "ריבוי" זה סתירה לכך שהוא ית' "אחדות פשוטה", ואדרבא, דווקא מה שהוא ית' "אחדות הפשוטה" הרי זהו השרש והמקור לריבוי הנבראים, כמו שנתבאר בארוכה ובעומק בספרי החסידות (ראה דרך מצוותיך מט, א. ועוד).

ונמצא שאף שנראה לעין האדם שישנם נמצאים רבים, הרי האמת היא שהנמצא האמתי הוא השי"ת לבדו, וכל הנבראים הם באמת אחד ולא מרובים.

ובדוגמת יסוד זה, ניתן לראות בחידושים שגילו חכמי הטבע בדורות אלו: בימים קדמוניים הי' מוחלט אצל החוקרים והטבעיים שכל אחד מהכוחות הטבעיים הקיימים בעולם – הוא כוח נפרד בפני עצמו, והחומר של כל דבר שבעולם – מורכב מיסודות וחומרים רבים השונים ומובדלים זה מזה, ואילו ככל שהולכת ומתפתחת חכמת הטבע בדורות האחרונים, מתגלה שריבוי ופירוד זה בהרכב היסודות, הוא רק ענין חיצוני באופן הצירוף של חלקים, הצמצום וההתפשטות שלהם, אבל באמת אין יסודות רבים בטבע, ויתירה מזו הסיקו – שנקודת המציאות של העולם עומדת על איחוד של שני הענינים כמות ואיכות (חומר נושא הכח והכח).

והכרה זו היא הכנה למצב שישרור בעולם בעת הגאולה העתידה, שאז תהי' אחדות השי"ת מורגשת במוחש בעיני בשר, וכהכנה לזה הנה כבר עתה מוסכם שכל עניני העולם המה מאוחדים ושווים, וכאשר יבוא משיח צדקנו אזי יגלו שהאחדות האמתית בין כל עניני העולם – היא מה שהם כולם חלק מאחדותו הפשוטה של הקב"ה. ועל גילויים אלו נאמר בזוהר שהובא לעיל שעל ידם "יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה", במהרה בימינו.

פנינים

דרוש ואגדה

הוראה כפולה

וישאר אך נח

אך נח – לבר נח, זהו פשוטו; ומדרש אגדה: היה גונח וכוהה דם.

(ו, כג. רש"י)

בטעם שהיה נח "גונח וכוהה דם" – מביא רש"י ב' פירושים: (א) "מטורח הבהמות והחיות." (ב) "אחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם."

וכד דייקת בב' פירושים אלו, מורים הם דרך בעבודה:

הפי' הא', שנח היה "גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות" – מלמדנו עד כמה צריך יהודי להתמסר לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים בשפל המדרגה, ואפילו לכאלו שמצד מצבם הרוחני נדמים כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח רב, עד כדי מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו להמשיך ולקיים את שליחותו, ויהי מה.

איברא, דכאשר יהודי מרגיל את עצמו שלא להתחשב בהטורח והקושי, אלא להתמסר לשליחותו של הקב"ה בכל מצב – עלול הוא לחשוב, כי כשם שהוא מוכן לוותר על מנוחת הגוף שלו וצרכיו הגשמיים, כך ינהג גם עם זולתו "בחזק יד" ויתבע ממנו שיותר על צרכיו שלו;

וזהו שקמ"ל הפי' הב', שנח נענש רק משום "שאיחר מזונות לארץ", והיינו כי לצרכי הזולת יש לדאוג בשלימות, ואם מחסירים בכך או אפילו רק מאחרים – מגיע על כך עונש ח"ו.

הוי אומר: מעצמך צריך אתה לחבוע מדרגות נעלות של "אתכפיא"; אולם בשביע' הזולת צריך אתה להעמיד את כל מה שהוא צריך, "אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו", בעתו ובזמנו!

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 53 ואילך)

לבוא אל ה"תיבה"

– ולצאת ממנה

נא אתה וכל ביתך אל התיבה

(ו, 18)

מפורסמת היא תורת הבעל שם טוב על פסוק זה (הובא בהוספות לכתר שם טוב' ס"ח ואילך. ובכ"מ.), אשר "תיבה" באה לרמז לתיבות התורה והתפילה, ופירוש "בא אל התיבה" הוא שיהודי צריך "לבוא" ולהכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה.

ולכאורה הדבר פלא, דהרי בהמשך הפרשה (ח, טז) מצווה הקב"ה לנח – "צא מן התיבה!" ולפירוש הבעש"ט, ש"תיבה" קאי על התיבות הקדושות דתורה ותפילה – איך ייתכן הדבר?

אלא שבאמת כך הוא הסדר בעבודת האדם, שמצד הכוונה של "דירה בתחתונים" נדרש הוא לצאת מהתבודדותו והסתגרותו בחדרו עם תיבות התורה והתפילה, ולהביא אל העולם כולו את אור הקדושה.

יחד עם זה, מוכרחת ההכנה של "בא אל התיבה". כלומר: ראשית כל צריך יהודי להשקיע עצמו בתוך ה"תיבה" דתורה ותפילה, ולהיות שם משך זמן של "שנה תמימה" (פרש"י פרשתנו ח, יד), הכוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים האפשריים; ואז, כאשר חדור הוא בתורה ובתפילה ובכל הפרטים, יש בידו הכח לעבודה ד"צא מן התיבה" – שיוצא לעולם התחתון ומקדשו להיות "דירה לו יתברך".

(עי' שיחת מוצ"ק פ' חיי ישרה תשי"ב ושי"פ נח תשמ"ה)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

מהות איסור ע"ז – הכרה שכלית או אמונה

יבאר אריכות תיאור הרמב"ם בסדר השתלשלות ע"ז וכפירה בימים הקדמונים, ויסיק דבזה השמיענו להלכתא יסודות נחוצים בהבנת מהות חובת הגברא הנדרשת מצד איסור ע"ז

דיש בו איסורים בנוגע למעשה ובדברים הבאים בפועל (עבודה זרה), אבל תוכנו ועיקרו (גם בענינים המעשיים שבו) הוא בנוגע למחשבת האדם, הרהור הלב – שמעלה האדם בלבו ומחשבתו שנכרא, מלאך או גלגל כו' הם אלוהה, או סרסור עכ"פ – מציאות בפ"ע. ואף ענין זה של עיוות המחשבה איסור מפורש הוא, וכמו שפירט הרמב"ם להלן ריש פרק ב, שלא ישוט בלבו לחשוב כהנה על צבא השמים וכיו"ב, ולכן אסור לקרות באותם הספרים (אודות עבודה זרה) כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדברי [אלא שרק "כל הנפנה אחר" בדרך שהוא עושה מעשה ה"ז לוקה", מיהו גם עצם הפני' היא בלאו, עיי"ש, וראה סהמ"צ להרמב"ם מל"ת יו"ד. מז. ועוד].

בריש הל' ע"ז להרמב"ם מצינו שהאריך לבאר בכמה הלכות ראשית הטעות דע"ז מימי אנוש ואילך, ואיך נשתלשל מזה במשך הדורות שעמדו בבני אדם נביאי שקר ואמרו שהאל-ל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני כו' וכמעט נשתכח ה' הנכבד והנורא כו', עד שבא אברהם והכיר את בוראו וטרח להודיעו לרבים וכו', ואח"כ עמדו זרעו ולמדו עיקר זה מאב לבן וכו', עד שנבחרו לעם וקבלו התורה כו'. ולכאורה צ"ע מאי הלכתא יש בכל השתלשלות זו, ומאי דהוה הוה, והרי הרמב"ם אין דרכו בחיבורו אלא לבאר דינים והלכות ולא דברי ימי עולם.

ונ"ל דבאמת כ"ז הוא הקדמה יסודית לדין ע"ז, דאף שחטא ע"ז בכללותו הוא מן המצוות המעשיות (ולא מחיובי הלב),

- דאפילו בעת המצא אברהם בין עובדי עבודה זרה באופן הגרוע שבה, "והוא עובד עמהם", "השיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה כו" וידע שכל העולם טועים כו", ומתאר בפרטיות כיצד הגיע אברהם לכך ע"י חשבון שכלי והגיוני כו'.

ויעפכ"ז יש ליישב עוד דבר מדברי הרמב"ם כאן, דהנה בנדרים לב ע"א גרסינן דבן ג' הכיר אברהם את בוראו, ובמדרש פרשתנו (ב"ר פ"ל, ח) היא פלוגתא אם בן ג' או בן מ"ח נובפסיקתא רבתי פכ"א מצינו עוד מ"ד דבן ג' הכיר, אולם הרמב"ם נקט כאן גירסא חדשה דה"י זה בהיותו בן ארבעים נוכן נקט ברד"ק תולדות כו, ה. ועיי' במאירי בחיבורו התשובה מאמר א פ"ו, ובפתיחתו לאבות, וכבר הביא ע"ז הראב"ד הא דנדרים דבן ג' ה"י, וכתב הכס"מ "אפשר לקיים זה וזה דבן שלש שנים ה"י כשהתחיל לחשוב כו' להכיר בוראו אבל כשה"י בן ארבעים השלים להכירו [ועיי' גם מגן אבות להתשב"ץ בתחילתו]. ורבינו כתב העיקר שהוא גמר ההיכרא דהיינו כשה"י בן ארבעים שנה. וצ"ל שה"י גורס . . בן ארבעים . . ולא בן מ"ח כמו שהוא בספרים". ויל"ע דסו"ס מה ראה הרמב"ם כאן להכריע ולדייק בעניני מדרשות בספר הלכותיו, ומה איכפת לי' לנקוט כגירסא הנפוצה (וכ"ה בכמה מקומות במדרש, עיי' בב"ר שם על הגליון), ובכלל הלמאי נחית להודיענו גילו של אברהם (ולמש"כ הכס"מ שהתחיל בן ג' שנים - למה נמנע הרמב"ם מלהזכיר גם פרט זה, ומאי אולמי' דסופו מתחילתו).

אבל לפי דברנו אפשר שיש לתלות

ומזה מובן, שע"מ לקיים כדבעי איסור ע"ז, אין די לידע רק את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תיעשנה, אלא אדרבה - לכל לראש יש להשמר שהמחשבה תהא כדבעי בתכלית, וא"כ אריכות הדברים בביאור יסודי טעות ע"ז נוגעים לדינא כדי לידע מה צריך לקבוע במחשבה, כדי שההכרה באלקות תה"י גם מצד מחשבת האדם ושכלו. וזהו שטרך הרמב"ם להקדים ולחפז ב"ר בהגיון ה"טעות" השכלית והמחשבתית שעמדה ביסוד ע"ז, ש"בימי אנוש כו' מצינו בני האדם כו' חכמי אותו הדור", דבכל זה השמיענו שעיקר ע"ז וסיבתה (גם באופן שהיתה בימי אנוש, כאשר בני האדם בקשו במעשיהם "להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה") אינה מופרכת רק בגלל ציווי וגזירת ה', אלא זהו היפך האמת והמציאות, היפך השכל (עיי' היטב בפיה"מ ע"ז פ"ד מ"ז), ושרשה הוא "טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא", כלי הרמב"ם בדבריו שם. ושוב פירט וביאר לאח"ז, דגם האופנים הירודים והגרועים יותר דע"ז שנשתלשלו אח"כ הם מצד ש"עמדו בבני האדם נביאי שקר", היינו שהטעות במחשבה ובלב הנ"ל הביאה לידי ירידה גדולה כזו עד לדבר שקרי לגמרי והיפך השכל לגמרי (למטה ממצות בשכל ובהבנה) עד לשכחת ה' הגדול ח"ו כו'.

ולאחרי כל הנ"ל הוסיף הרמב"ם לתאר כיצד הגיע אברהם מעצמו ע"י חקירתו לידעת ה', וזה מחזק ומדגיש יותר כמה צריך להיות מופרך בעיני האדם (גם מצד השכל) כל אופן בעבודה זרה

אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה" - דע"י ראיות והכרחים שכליים החזיר "אלפים ורבבות" (שהיו עובדי עבודה זרה) "לדרך האמת" ושתל בלבם" - וכל זה מוסיף הדגשה בחוזק והתאמתות הכרת האדם בשלילת עבודה זרה כנ"ל.

והנה לאח"ז האריך הרמב"ם עוד, גבי בני יעקב שנעשו "אומה שהיא יודעת את ה'", אבל באריכות ימיהם במצרים "חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן כו' וכמעט קט ה' העיקר ששתל אברהם נעקר" עד שהוציאם משם ה' וכו'; ולפי הנ"ל נמצא שדברים אלו הם להיפך מתוכן כל הפרק, דעד כאן למדנו שמצד שכלו גופא יודע האדם שעבודה זרה היא דבר מופרך, ויודע הוא ומכיר בהקב"ה, ואילו כאן נאמר שאפילו בני "אומה שהיא יודעת את ה'", "חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן".

ויובן ע"פ דברי הרמב"ם בהמשך וסיום הפרק, וז"ל: "ומאהבת ה' אותנו עשה משה רבן של כל הנביאים ושלחו כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' בישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהי' משפט עבודה זרה וכל הטועים אחרי'". דבזה הדגיש הרמב"ם שבודאי עיקר זה שאין מקום כלל למציאות ע"ז ועבודתה מובן מצד טבע שכל האדם כו', וידיעתו נדרשת כהקדמה לקיום ע"ז במעשה, אך ביחד עם זאת חייב אדם לידע שאי אפשר לסמוך, ליסד הבנין, על ההשכלה בלבד, וראי' לזה מירידת ישראל בימים ההם אל דחי, וכדי לשלול הע"ז

זה בהא דסוף פ"ה דאבות "בן ארבעים לבינה". היינו שבעת שבא האדם לגיל ארבעים שנה, מגיע הוא מצד טבעו לשלימות בהבנה והשגה (כשם ש"בן שלשים לכח" הנזכר לפני זה הוא ענין שבטבע האדם, ועד"ז "בן ה' למקרא" שלפניו, וכן "בן חמישים לעצה", "בן ששים לזקנה" כו' שלאחריו. ועיי' ע"ז ה: פרש"י ס"פ תבוא. מאירי לאבות שם). וא"כ מובן שההבנה וההכרה במציאות הבורא, ובשלילת המציאות והחשיבות של כל דבר זולתו יתברך, שהגיע אליהם אברהם בן מ' שנה, הם ענין השייך לטבע דשכל הנברא, ואינו ענין שלמעלה מגדר שכל הנברא. ומהאי טעמא נקט הרמב"ם הגירסא "בן ארבעים שנה הכיר את בוראו", כי זהו הגיל שבו הכרת והבנת השכל הן בשלימות, וענין זה הוא בהתאם לתוכן כל ההלכה והפרק כנ"ל. ועפ"ז מובן גם הטעם שלא רצה להזכיר כאן הא דבהתחלת חקירתו ה' אברהם בן ג', כי מהדגשה זו ה' מקום לטעות שלא ה' אצלו הדבר מצד טבע השכל מצד עצמו, אלא באופן נסי לגמרי, למעלה מהשכל, דפלא גדול הוא שכבר בהיותו בן שלש שנים היתה לו הכרה באלקות].

ומתוך נקודה וכוונה זו ממשיך הרמב"ם דבריו בהלכה זו, ומאריך ומפרט כיצד אברהם "התחיל להשיב תשובות כו' ולערוך דין עמהם . . כיון שגבר עליהם בראיותיו ביקש המלך להורגו כו'", וכן ש"ה" מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר", עד שהחזיר את העם "לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם

נזקקו לכך ש"מאהבת ה' אותנו . . עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו וכיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו כו'" - היינו קיום מצד ציווי ה'.

ואין הדברים אמורים רק לגבי ההכרה במציאות הבורא, אלא אף לעבודתו, אשר גם לזה באו בנ"א בימי אברהם ע"י ההכרה בכח עצמם "שאין ראוי לעבוד אלא לאלו-ה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כו'", ומ"מ צריך האדם לידע אשר אף ענין זה יסודו הוא דברי ה', נבואת משה רבינו, דהקב"ה הוא

ש"הודיעם דרך עבודתו".

והיינו שחידד לנו הרמב"ם לדינא, דמחד מחוייב אדם מצד ע"ז לבוא במחשבתו לידי הכרה שכלית שענין ע"ז מופרך והוא היפך האמת והצדק, ומאידך גם לאחר הכרה זו מחוייב אדם שיקיים המצוה והציווי דעבודה זרה (אף "לא-תעשה" שבה, האיסור לעבוד עבודה זרה; וכ"ש ה"עשה" לעבוד לאלקי האמת) מצד זה ש"הודיעם דרך עבודתו", על יסוד האמונה בה'.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

נצחון היצר

נצחון היצר על ידי שקידה, התמדה והתמסרות לעבודה בפועל

כי יצר לב האדם רע מנעריו

(נח, ח, כא)

ה' מביט עליו ונותן כוחות

...ומה שכותב שקשה לו להגביר את כח המחשבה דבור ומעשה שלו כמצוה עלינו בתורתו הק' תורת חיים ותורת עולם, ושואל אנה לפנות ואנה לברוח - הנה אין צריך לברוח, כי כלשון התניא קדישא פרק מא: "ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי", אשר זהו גופא הוא נתינת כח לעמוד במלחמת היצר ולנצחה, וגם התבוננות קלה בזה מספיקה.

וכדי להגדיל את הסייעתא דשמיא בזה צריך להיות חקוקים במוחו ובזכרוננו איזה פרקים משניות ואיזה פרקים תניא, והדרוש בלקוטי תורה סוף פ' קדושים ד"ה "והדרת פני זקן", וזהו נוסף על מה שצריך להיות אצלו בכיסו - כמובן במקומות שמותר זה - [ספר ה]תניא, ומזמן לזמן בשעות הפנויות ילמוד בו איזה שורות, ואם יעשה ככל הנ"ל אליבא דנפשי' ויזכיר לעצמו הציווי התמידי ד"שוויתי ה' לנגדי תמיד", הרי לאט לאט יגרש הרע ויגביר האור בהד' אמות שלו.

(אגרות קודש ח"ט עמ' 49)

אמתלאות היצר – 'אמת-לא'

...ואם לדעתי ישמע הרי תיכף ומיד יחזור להישיבה ויתמסר ללימוד תורת הנגלה וחסידות ככל יכולתו וידע ברור אשר כל האמתלאות שאין לו חבר וחסר לו שקידה ואין לו טעם בלימוד כו' – הרי זה כפירוש תיבת 'אמתלא' 'אמת-לא', כי זה בא מצד היצר שכנראה הצליח לפתותו עד עתה, אבל בכל זאת מובטח כל אחד ואחד מישראל שבשעתא חדא ורגעא חדא יוכל הוא להתהפך מן הקצה אל הקצה.

ובפרט שכמה זמן זכה ללמוד בישיבתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהשקיע בה מכחות נפשו, שהם נצחיים ובמילא פועלים פעולותיהם בכל אלו שלמדו בכותלי ישיבתו. והשי"ת יצליחו שיהי' זה אצלו בהקדם האפשרי ויחזור ללמוד ובאופן שעל כל פנים במקצת יתקן את העבר (עד כמה שאפשר זה בהענין דתלמוד תורה, שכל רגע מחוייב גם מצד עצמו).

(אגרות קודש חו"ט עמ' קצב)

המבחן מאין באות הטענות והקושיות

...הנה בודאי ידוע לו מאמר רז"ל (סוכה נ"ב ע"א) אשר יצר הרע של כל אחד ואחד עומד תמיד ותדיר במלחמתו, עד שמעידה תוה"ק ש"אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו². ומזה מובן שכשהנדון באברך שרוצה להיות ירא שמים ורוצה ללמוד, הנה אם רואה יצרו הרע שנפתחה יכולת בשביל אברך זה לעלות מעלה מעלה הן ביראת שמים והן בלימוד התורה, מחפש תחבולות נוספות להפריע ככל האפשרי, שאחז בדרכו חדשה זו.

ואף שנקרא "מלך זקן וכסיל"³, הנה זהו על שם שמסית לדברים היפך החכמה האמיתית, אבל בדרכי ההסתה והפתוי ערום הוא ביותר, והרי שרשו ג"כ בזה וכמו שכתוב "והנחש הי' ערום", ולכן נקרא אומן שהתורה מעידה עליו שאומן מובהק הוא במלאכתו.

והרי פשוט שאם יבוא לאברך כנ"ל ויאמר לו 'תדע שבאם תלך בדרך זו יש תקוה קרובה לודאי שתעשה ירא שמים ביותר ותצליח בתלמוד תורה ביותר', הרי לא לבד שלא ימנע על ידי זה מדרכו אלא אדרבה עוד יוסיף אומץ בה, ובמילא אין הברירה ליצה"ר אלא להתלבש באיציטלא של ירא שמים ותלמיד חכם, ולבוא להאברך בטענות

(2) קידושין ל, ב.

(3) קהלת ד, יג.

(4) בראשית ג, א.

בקצה השני אשר באם ילך בדרכו חדשה זו לא יבוא להמטרה שאברך ירא שמים כוסף אליה, וכיון שאין לך שלימות בעולם והבריאה כי אין שלם אלא אחד הוא הקב"ה, הרי יש נתינת מקום למצוא נקודה של העדר השלימות באיזה ענין שיהי'.

והבחינה בכל הנ"ל לדעת מאיזה מקור בא הטענות והקושיות, הוא כסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר על דבר הרה"צ והרה"ג והרה"ח מוה"ר נחום מטשערנאביל (נדפס בשיחת חג הפסח תש"ג), והנקודה בזה הוא שאם התביעה היא להקדים נשמע (הבנה) לנעשה - ה"ז היפך אופן קבלת התורה, ועוד שבאם הטענות מפריעות מהענין של פועל, הן בתורה והן במצות ובעבודת התפלה, הרי בודאי באים מהלעומת זה.

(אגרות קודש ח"ט עמ' רצ"ז)

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות מצבו בעבודה וביראת השם, אשר "לאום מלאום יאמץ" ובמילא בא על ידי זה לעצבות וכו'.

והנה ברורים הדברים אשר התבוננות ומחשבות המביאות ליאוש ועצלות וחלישות בעבודת השי"ת מקורם בלתי טהור, והוא מתחבולות ה'קלוגינקער' [ה'מתחכם', היצר הרע] המתעלם באיצטלא של יראת שמים ובמילא צריך להלחם נגד כל עניניו, ובפרט שכבר מלתו אמורה בתניא בכמה פרקים ומהם בפרק כ"ז ואילך, וחבל על הזמן שמבלה במחשבות מופרכות בפשיטות, בה בשעה שיכול לנצלו על שלשת הקוים דתורה עבודה ומצות.

(אגרות קודש חכ"א עמ' שיב)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שער פרטי לכל נשמה

הכוונה הפרטית היא השער של כל המצוות שהאדם מקיים, התורה שהוא לומד והמדות הטובות ואהבת ישראל שהוא נוהג בהן, עולים לה' דרכו. ועל ידי השער של הכוונה הפרטית נמשך לאדם שפע ברכה העליונה ברוחניות ובגשמיות

"במאי הוה זהיר טפי" - איזו מצוה האירה בו?

בבריאת האדם וירידת הנשמה בגוף ישנה כוונה אלקית, ובכוונה זו ישנן גם כן שתי דרגות, הכוונה הכללית והכוונה הפרטית. הכוונה הכללית היא שהנשמה תאיר את העולם באור התורה, והכוונה הפרטית בכל נשמה בפרט היא העבודה הפרטית של כל נשמה.

לכל נשמה פרטית - שליחות פרטית בעולם שעליה לבצע, שכל עניני התורה והמצוות שהאדם עושה, מאירים לו במצוה או בענין שלשמו שלח השי"ת את נשמתו לעולם הזה. באחד ממאמרי הקודש שאמר רבינו [אדמו"ר הזקן] נ"ע, לפני תלמידי חדר א' בשנת תקל"ו - אז אמר הרבי מאמרים קצרים - אמר:

כל נשמה יש לה שליחות לבצע בעולם התחתון. זוהי הכוונה הכללית בירידת הנשמה בגוף. ולכל נשמה יש מצוה פרטית ומדה פרטית שעליה לעסוק בה ולתקנה². זהו מה

(1) בראשית התיסדות חסידות חב"ד סידר רבנו הזקן כתות מאברכים בעלי כשרון מצויין ולמד עמהם תורת החסידות. הכתות נקראו בשם חדר. - תנאי הקבלה לחדר א' הי' שיהיו בקיאים בש"ס מדרש עקרים כוזרי ולהיות בעלי הבנה בזהר.

(2) בש' הגלגולים הקדמה ט"ז ובקונטרס העבודה ספ"ו מבואר כן בנשמות ישנות אבל בהקדמת הרה"ו

שרב יוסף שואל את רב יוסף ברי' דרבה³ אבוך במאי הוה זהיר טפי. לאמיתו של דבר, הרי "אל תהי יושב ושוקל במצותיה של תורה"⁴, אלא רב יוסף שואל "אבוך במאי הוה זהיר טפי" – איזו מצוה האירה בו, שכן אותה מצוה היתה מצוה פרטית של רבה.

הכוונה הפרטית בכל אדם, היא ה"זה השער לה"⁵ הפרטי שלו. כפי שנאמר בזהר⁶ דא תרעא לאעלאה. שער משמש לכניסה ויציאה. הכוונה הפרטית היא השער של כל המצוות שהאדם מקיים, התורה שהוא לומד והמדות הטובות ואהבת ישראל שהוא נוהג בהן, עולים לה' דרכו. ועל ידי השער של הכוונה הפרטית נמשך לאדם שפע ברכה העליונה ברוחניות ובגשמיות.

אמרת ההתעוררות של הרבי

החסיד ר' אבא נ"ע פרסון, סיפר מה ששמע מחותנו-זקנו, החסיד ר' זאב-וולף ווילנקר בשם אחיו החסיד ר' משה נ"ע ווילנקר, שבסוף שנת תקל"ז-תחילת שנת תקל"ח, כשיסד רבינו נ"ע [אדמו"ר הזקן] חדר ב', היה נוהג הרבי בעצמו להיכנס לבית המדרש בו למדו האברכים והבחורים.

מזמן לזמן היה הרבי אומר בפני התלמידים אמרת התעוררות, ואמרת ההתעוררות של הרבי פתחה פתח מחי' יחידה לנר"ן, אין זה מה שפועל לשעה בלבד, אלא זה נחקק לתמיד.

פעם אחת – מספר הר' משה – נכנס הרבי אלינו לבית המדרש, התיישב על הספסל הדרומי ושקע בדביקות. כעבור רגע קטן פתח את עיניו הקדושות ואמר:

"שמע ישראל – הרגישו יהודים, בראשית – ב' ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראים ראשית, ברא אלקים – להבריא את הצמצום הראשון. לגלות את הכוונה של שם אלקים. שעל ידי עבודה יומשך אור אין סוף ברוך הוא שלפני הצמצום למטה⁶.

מאמר זה נתן חיות פנימית לתלמידים בלימוד, וזו הכוונה הכללית של ירידת הנשמה למטה, וכן של כל תלמיד בעבודתו הפרטית.

(תרגום מספר השיחות ד'ת"ש עמ' 22 ואילך – ספר השיחות ד'ת"ש בלח"ק עמ' כמ"ל)

לשער ההקדמות ובאגה"ק ס"ז משמע דגם בנשמות חדשות כן הוא.

(3) שבת קיח, ב.

(4) יל"ש רמז רחצ.

(5) חלק א. ח, א.

(6) ראה עד"ז ג"כ בד"ה בראשית תרצ"ט. כי עמך מקו"ח ש"ת. בראשית תש"ה ושיחת ש"פ בראשית תש"ה.

לקט מתוך דברות קודש

בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

מגדל העיר - בתי כנסת ובתי מדרש

כאשר ניצלים ממבול, צריכים לכל לראש להבטיח ולשמור שלא יחזור ח"ו המצב שהביא לידי המבול, דבר זה מבטיחים לא ע"י בנין סתם עיר וסתם מגדל, מבלי שיהי' בזה תוכן אחר מלבד העובדה שהעיר והמגדל יהיו גדולים וגבוהים ביותר, אלא מוכרחים להכניס בזה תוכן נעלה יותר, דישנם עיר ומגדל דקדושה: עיר - שנקראת "עיר אלקינו", ובעיר זו צריך להיות מגדל - בית הכנסת ובית המדרש

שהי' המבול, שממנו ניצלו רק חלק מהאנשים - רואים כבר בזה גופא את הדמיון לדורנו. וזוהי ההוראה עבור זמננו זה:

לאחרי ה"מבול" לפני שנים אחדות, שהכחיד מליוני יהודים, ורק חלק מבניי שליט"א ניצלו - צריכה שארית הפליטה ללמוד ולהבטיח שלא להתנהג חס-ושלום כמו שארית הפליטה של המבול ההוא, ועיי' גם למנוע את התוצאות הבלתי-רצויות שהיו אז.

החטא הגדול של דור הפלגה

כאשר מסתכלים במבט שטחי על המאורע של דור הפלגה, לא רואים ברור כ"כ במה התבטא החטא בכך שרצו לבנות עיר ומגדל, שהי' זה נגד רצונו של הקב"ה,

בסוף פרשת נח מסופר, שהאנשים שחיו לאחר המבול בנו עיר ומגדל, כיון שנתיראו "פן נפוץ על פני כל הארץ" (יא, ד). דבר זה לא מצא חן בעיני הקב"ה, וביטל את עצתם לבנות את העיר והמגדל.

לכאורה אינו מובן: לשם מה מספרת זאת התורה לנו - מה יכולים אנו עתה ללמוד ממאורע זה? כיון שהתורה מספרת זאת, ועוד בכזו אריכות ובריבוי פרטים - בעת שהרבה דינים נמצאים בתורה רק ברמז - בהכרח לומר, שבסיפור זה ישנה הוראה עמוקה עבור כל הדורות: עבור ההורים שלנו בדורות הקודמים, עבורנו בדור זה, ועבור הילדים והנכדים שלנו בדורות הבאים.

ההוראה ממאורע זה עבור דורנו:

כאשר מתבוננים אימתי ובאיזה מצב אירעו הדברים - מאורע שאירע לאחר

עד כדי כך שהיתה השתדלות מיוחדת שלא להניח שתכנית זו תבוא לידי פועל. התורה מספרת שהם רצו לבנות עיר

ומגדל כאשר המטרה היא "ונעשה לנו שם" (שם). הם התייראו שמא יתפזרו בעולם, ולכן רצו לבנות עיר שבה יחיו כולם יחדיו, וגם לבנות מגדל גבוה,

כמבואר במפרשים (ראה פ' האוה"ח ורבינו בחיי עה"פ. ועוד) תכלית המגדל: (א) בכדי שגם מרחוק יוכלו להבחין ולראות שבמקום זה נמצאת עיר, (ב) בכדי שעל גבי המגדל יהיו שומרים שישמרו שלא יכנס לעיר שונא.

וכאמור, לכאורה לא נראה בזה חטא. אלא מאי? – כאשר אנשים מתאספים יחדיו בכדי לבנות עיר מתוך מטרה יחידה להנציח את שמם, "ונעשה לנו שם" (ראה זח"א כה, ב), מבלי שתהי' בזה תכלית נעלית יותר, אלא רק בשביל להנציח את השם שלהם – הנה מלבד עצם החסרון בכך שחושבים רק על עצמם ללא תוכן נעלה יותר בחיים, מלבד זאת, כאשר זוהי המטרה היחידה, אזי לא מבררים בין האמצעים שעל ידם יכולים להגשים ולהגיע אל המטרה, ויכולים להשתמש גם באמצעים כאלו שהם היפך הצדק והישר.

ובפרט בהיות מאורע זה לאחרי המבול, שקודם המבול הסביר נח (סנהדרין קח, סע"א) את הסיבה שבגללה יבוא המבול: בגלל ההנהגה הבלתי-רצויה של אנשי הדור; וא"כ, אלו שניצלו מן המבול היו צריכים לכל לראש להשתדל לתקן את המצב הרוחני עי"ז שיכניסו תוכן

להרחיב ולהגדיל בתי כנסת ובתי מדרש

במילים ברורות: צריכים לבנות בעיר את המקומות שבהם מתפללים ולומדים,

נעלה יותר בחייהם. על זה לא חשבו ניצולי המבול, ורק חיפשו דרך כיצד להנציח את שמם בהיסטוריה.

בענין זה התבטא החטא שלהם, ולכן לא מצא הדבר חן אצל הקב"ה. ההוראה מזה היא ברורה: כאשר ניצלים ממבול, צריכים לכל לראש להבטיח ולשמור שלא יחזור ח"ו המצב הקודם שהביא לידי המבול, ש"לא תקום פעמיים צרה", ח"ו.

דבר זה מבטיחים לא ע"י בנין סתם עיר וסתם מגדל, מבלי שיהי' בזה תוכן אחר מלבד העובדה שהעיר והמגדל יהיו גדולים וגבוהים ביותר. לא ע"י הנהגה כזו מטיבים את המצב, כי, בכדי שהעיר והמגדל יהיה להם קיום, מוכרחים להכניס בזה תוכן נעלה יותר, ואז נבנית העיר בהצלחה, וגם הדברים המפריעים לעיר מתהפכים ועד שנעשים מסייעים.

ישנם עיר ומגדל דקדושה: עיר – שנקראת "עיר אלקינו" (תהלים מח, ב), דהיינו, עיר שיש בה תוכן של קדושה ואלקות. ובעיר זו צריך להיות מגדל – בית הכנסת ובית המדרש, שזהו המגדל של העיר, כפי הדין שבנין ביהכנ"ס צריך להיות גבוה יותר מכל הבנינים שבעיר (שבת יא, א. שו"ע או"ח סק"נ ס"ב).

שהם הבתי-כנסיות בתי-מדרשים וישיבות;

בהם צריכים להשקיע את עיקר העצמה ואת עיקר המרץ (האנרגי) שיהיו גדולים וגבוהים ביותר, כיון שהם המגדל של העיר – המגדל עליו נאמר "מגדל עוז שם הוי' בו ירוץ צדיק ונשגב" (משלי יח, י"ד), ומגדל זה שומר מכל השונאים, לא רק משונא גלוי, אלא גם משונא נסתר.

וכאשר מתנהגים כן, אזי משיגים את שני הדברים: לכל לראש ישנו עיקר השכר, שממלאים את רצון הקב"ה וזוכים להצלחה גדולה בבנין העיר ומגדל דקדושה, ומלבד זאת מקבלים גם את השכר הנוסף, "ונעשה לנו שם", שהשם של אלו שעוסקים בכך מונצח בדברי הימים של יהדות ושל תורה, בהסטורי של צדק ויושר – שפלוני עזר לבנות את העיר ומגדל הנצחיים.

יש להשתדל לבנות ישיבות שבהן מחנכים ילדים ללמוד תורה ולהפיץ תורה בכל העולם. הישיבות הן המגדל של העיר, וצריכים להשתדל להגדיל ולהרחיב את הישיבות שיוכלו לפתוח מחלקות נוספות ולקלוט תלמידים נוספים.

וכאמור לעיל, שע"י בניית המגדל דקדושה זוכים הן לשכר העיקרי, מילוי רצון העליון, וזוכים גם לשכר הטפל, שהדבר מסייע גם בענינים האישיים שיהיו בהצלחה, וגם שנעשים מונצחים בהסטורי של יהדות, שהיא הסטורי נצחית.

יתן השי"ת ויצליח בבנין הישיבות כמה פעמים ככה, ושבפעם הבאה שנתאסף בהזדמנות כזו, יחשבו לא אודות כיסוי הגרעון, אלא אודות הגדלת המגדל יותר ויותר. ויתן השי"ת שתהי' הצלחה בענין זה, וגם בענינים הפרטיים.

(ד' מר-חשון תש"כ – לעסקני ישיבה)

"לזמדות" – ביכלתך לומר כמה שתרצה, אבל פס"ד יש לקיים וליתן הטוב והיפה

ישנו פס"ד ברמב"ם ובשו"ע ש"כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב (לשם שמים) שיהי' מן הנאה והטוב (מהטוב והיפה) . . וכן הוא אומר כל חלב לה'", ולא להיפך, שיקח לעצמו את העיקר, הטוב והיפה, ואת השאר יתן עבור הקב"ה.

ולדוגמא: "אם בנה בית תפלה יהי' נאה מבית ישיבתו", ו"כשבונין בית הכנסת . . מגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר, שנאמר ולרומם את בית אלקיננו", ודוקא עי"ז נעשה קיום העיר, כי, "כל עיר שגגותי' גבוהין מבית הכנסת לסוף כו'". ומובן, שכדי שהגג של בית הכנסת יהי' גבוה מגגות כל בתי העיר, צריכים גם כתלי ביהכנ"ס להיות גבוהים יותר, וכדי שיהיו הכתלים גבוהים יותר, יש צורך שהיסוד יהי' חזק יותר, כדי שיוכל לסבול את כובד הכתלים – שזהו דוקא

עיי"ז שהבנין הוא באופן ד"כל חלב לה".

אמנם, יש מי שטוען, שבשביל מקום תורה, ישיבה וכו', אין צורך בבנין והיכל נאה, כמו ביתו הפרטי, שהוא בנין של ארבעים או חמישים אמה, ועד כבנין ההיכל... אלא מספיק גם "אוהל" - שהרי מצינו ביעקב שהי' "יושב אהלים", וא"כ, מדוע צריך להדר יותר מיעקב ולבנות בנין נאה?!

וכיון שהוא בקי לא רק בתלמוד בבלי, אלא גם בתלמוד ירושלמי - מביא ראי' מהמסופר בירושלמי (שקלים ספ"ה) אודות אמורא שהתרעם על ריבוי הממון שהשקיעו בבנין בית-כנסת, במקום ליתנו לעניי תורה (החזקת תורה), וקרא על זה את הפסוק "וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות"...!

ובמילא - טוען הוא - עבור בית-כנסת או בית-מדרש מספיק גם "אוהל", דירת ארעי, ורק בשבילו יש צורך ב"דירת קבע", כי, אם תהי' לו רק דירת ארעי, לא יוכל לקיים מצות סוכה... (דכיון שכל ימות השנה דר בדירת ארעי, הרי זה נחשב אצלו לדירת קבע, וא"כ, לא יצא בסוכה י"ח מצות סוכה).

ועל זה אומרים לו:

"לומדות" - ביכלתך לומר ("געזונטערהייט") כמה שתרצה, אבל כשמדובר אודות פס"ד בשו"ע, ובנדר"ד, "אם בנה בית תפלה יהי' נאה מבית ישיבתו" - יש לקיים זאת, וליתן מן הטוב והיפה.

(חג השבועות תשכ"ו)

יש כאלה הטוענים, שעתה אין הזמן מתאים לקיום ישיבות...

אמרו חז"ל "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר לך ואספת את זקני ישראל"...

וזהו גם מ"ש "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גשנה", ומפרש רש"י בשם המדרש "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה":

כאשר הקב"ה צוה ליעקב לילך למצרים, דאג יעקב מקודם לכן - "לפניו" - שיהיו שם ישיבות. למרות שהקב"ה הבטיחו שילך עמו, כמ"ש "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה" - השתדל יעקב להכין לפניו כן ישיבות, ורק אז הלך למצרים יחד עם הקב"ה, משום שהישיבות הן יסוד קיום בני ישראל.

הישיבות שיסד יעקב אבינו התקיימו בכל משך הזמן שהיו בני ישראל במצרים, כנ"ל ש"מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם"...

התורה אינה ח"ו ספר היסטורי, אלא כל ענין וסיפור, ואפילו כל אות שבתורה, מהווים הוראה לכל זמן ולכל מקום.

יש כאלה הטוענים, שעתה אין הזמן מתאים לקיום ישיבות. במצב קשה שכזה די גם ב"תלמוד תורה", ואם כבר ישיבות – לא ישיבות כפי שהיו בעבר כו'.

על כך היא ההוראה מגלות מצרים: שם, במצרים, הי' המצב קשה הרבה יותר מאשר עתה, ובכל זאת לא ערכו חשבונות ולמדו תורה. יתר על כן: לא זו בלבד שלא ערכו חשבון מהמצב הקשה של הגלות, אלא שגם לא ערכו חשבונות לאיזו דרגא מגעת התורה, אם לשורש הנבראים, או למעלה מזה. וא"כ, בימינו כשהגלות קלה הרבה יותר מאז, ולימוד התורה נעלה הרבה יותר מאז – ודאי שאין לערוך חשבונות, ויש צורך בישיבות.

(ש"פ שמות תשי"ג)

כשם שביהמ"ק צריך להיות באופן הכי מובחר, כן צריך להיות גם ביהכנ"ס

בכל המצוות נאמר הכלל "התנאה לפניו במצוות", שנאמר "זה א-לי ואנוהו". ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ד' אמות של הלכה", שהם במקום בית-המקדש, אודותיו פוסק הרמב"ם ש"מצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו . . ומפארין אותו ומייפין כו'", ועד ש"אם יכולין לטוח אותו כולו בזהב . . ה"ז מצוה", וכמארז"ל "לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא, בשביל בית המקדש", כך, שרק לאחר שנותן זהב עבור ביהמ"ק, יכול להשתמש בזהב לעצמו, עבור טבעת וכיו"ב, ולולי זאת, אינו יכול להשתמש בזהב לעצמו.

ועד"ז בנוגע לבית-כנסת (בית תפלה) ובית-מדרש (בית תורה), שנקראים "מקדש מעט", בדוגמת בית המקדש שבו היתה האחדות של תורה ותפלה: תורה – ע"י שני לוחות הברית שהיו בארון שבקדש הקדשים (וגם לאחר שחרב ביהמ"ק נשאר הארון גנוז שם "במטמוניות עמוקות"), וגם ע"י לשכת הגזית שבה היתה יושבת סנהדרין גדולה, ומשם היתה יוצאת תורה; ותפלה – שהרי בשעת התפלה צריך להחזיר פניו ולכוין כנגד בית המקדש וקדש הקדשים, שנאמר "והתפללו אל הבית הזה גו'" (עלוי נאמר "והיו עיני ולבי שם כל הימים"), ודרך שם עולות כל התפלות למעלה.

ולאחר שחרב ביהמ"ק – הרי זה מתפשט בכל בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, ולכן, כשם שביהמ"ק צריך להיות באופן הכי מובחר (כנ"ל), הנה באופן כזה צריך להיות גם ביהכנ"ס וביהמ"ד.

(חג השבועות תשכ"ו)